

İSTANBULLU TANINMIŞ BİR ULEMA AİLESİ: DÜRRİZADELER

MEHMET İPŞİRLİ

İlmiye sınıfında meslek babadan oğula devam ettirildiği için İstanbul'un fethinden sonra özellikle İstanbul'da birçok güçlü, nüfuzlu ulema ailesi teşekkül etmiştir. Bunlar arasında Dürrîzade ailesinin özel bir yeri vardır.

XVIII. yüzyıl başlarından XX. yüzyıl başlarına kadar 200 yıldan fazla devam eden ve Osmanlı ilmiye mesleğine altı şeyhülislam, birkaç kazasker ve birçok kadı ve müderris yetiştiren bu köklü aileden kaynaklarda "hânedân-ı kadîm, âile-i pâk-nihâd" gibi isimlerle bahsedilmektedir. Ailenin tanınmış ilk ferdi Dürrî Mehmed Efendi'dir (ö. 1736). Aslen Ankaralı olup hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan İlyas Efendi adında bir kişinin oğludur. Dürrî lakabının nereden geldiği bilinmemektedir. Medrese tahsilinden sonra müderrislik ve kadılıklarda bulunan, İstanbul'da şeyhülislamlığa kadar yükselen Mehmed Efendi, Babazade Sinan ailesinden Reisülulema Abdülkadir Efendi'nin kızı ile evlenmiştir. Mehmed Efendi'nin iki oğlundan büyüğü Mustafa üç defa şeyhülislam olmuştur. İkinci oğlu Nureddin ise müderrisken genç yaşta ölmüştür.

Şeyhülislam Mustafa Efendi'nin Paşmakçızadelerden Şeyhülislam Seyyid Abdullah Efendi'nin kızı Şerife Safiye Hanım'la evlenmesiyle Dürrîzadeler aynı zamanda bir Seyyid ailesi de olmuştur. Bu sebeple daha sonra aile fertleri arasında nakibüleşraflık yapanlar da vardır. Mustafa Efendi'nin beş oğlundan ikisi

şeyhülislamlık, biri Rumeli kazaskerliği, biri kadılık, biri de müderrislik görevinde bulunmuştur. Ayrıca Mehmed Arif Efendi nakibüleşraflık da yapmıştır. Kızı Şerife Ayşe Hanım (ö. 1817) genç yaşta vefat etmiştir. Mustafa Efendi'nin beş oğlundan soyundan aile hayli genişlemiştir.

Dürrîzadeler, çeşitli ulema aileleriyle kurmuş oldukları akrabalık bağları sayesinde daha da güçlenmişlerdir. Bunlar içerisinde en tanınmış ilmiye ailesi Paşmakçızadeler olup ayrıca Feyzullahzadeler, Çerkezbeyzadeler ile de akrabalık tesis edilmiştir. Ailenin erkek çocuklarının isimleri ve buldukları görevler genellikle tespit edilmekte, ancak kız çocuklarının adları, yetişmeleri, evlilikleri ve ölüm tarihleri çok defa bilinmemektedir.

Dürrîzadeler çok önemli ilmiye görevlerinde bulunmakla birlikte içlerinde eser telif edenler azdır. Aile fertleri arasında sadece Şeyhülislam Mustafa Efendi'nin *ed-Dürretül-beyzâ*, Şeyhülislam Mehmed Arif Efendi'nin de *Netîcetül-fetâvâ* adlı eserleri kaleme aldıkları bilinmektedir.

Aile mezarları İstanbul'un çeşitli yerlerinde bulunmaktadır. Üsküdar Karacaahmet ve Tunusbağı ile Edirnekapı dışında La'li Çeşmesi haziresinde, ayrıca Rumelhisarı Kayalar Mezarlığı'nda medfun olanlar vardır.

Dürrîzadeler ailesiyle ilgili en önemli hadise, ailenin son ferdi olan Şeyhülislam Abdullah Beyefendi'nin Millî Mücadele aleyhine verdiği fetvalardır. Bu sebeple Abdullah Beyefendi "yüz ellilikler" listesine dâhil edilmiştir. Aile bugün devam etmektedir.

Şeyhülislam Mehmed Atullah Efendi tarafından İstanbul Bebek'te yaptırılan Dürrîzadeler Yalısı birkaç defa el değiştirmiş ve çeşitli olaylara sahne olmuştur. Ailenin uzun süre



Şeyhülislam (Miller)

yaşadığı yalı, Şeyhülislam Abdullah Efendi'nin 1828'de ölümünden sonra Mehmed Emin Rauf Paşa, Ali Paşa gibi devlet erkânının ikametgâhı hâline gelmiştir. Daha sonra II. Abdülhamid tarafından satın alınarak Hidiv Abbas Hilmi Paşa'nın annesine hediye edilmiş, bir müddet sonra yıktırılarak yerine Mısır Elçiliği binası yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise Mısır Konsolosluğu'na tahsis edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akalın, M. Şihabüddin, "Dürrî-zâdeler Ailesi ve Onun Diğer Ailelerle Vücuda Getirdiği Sıhrî Münasebât", mezuniyet tezi, 1948, İÜ Edebiyat Fakültesi, Genel Kitaplık, nr. 1643.
- Bilici, Faruk, "Büyük Bir Şeyhülislâm Ailesinin Son Halkası: Dürrîzâde Abdullah Beyefendi", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 307-318.
- Şânîzâde Mehmed Atullah Efendi, *Târîh*, haz. Ziya Yilmazer, İstanbul 2008, c. 1, s. 710; c. 2, s. 1200-1202.